

ŽIVE NAJ VSE LULIKE, KI HREPENE DOČAKAT DAN

NENAD JELESIJEVIC

17. 6. 2013 - 13:00

/ TEATER V ETER

Biti svoboden. Pomeni tega ultimativnega stavka so lahko zelo različni, vedno odvisni od posameznika, ki se odloči biti svoboden. Vsakršna avtonomija se pravzaprav začne ravno pri osebni odločitvi, da bom svobodna. Odločitev je izrazito individualna, kar pa ne pomeni, da se jo lahko udejanji v neki izolirani situaciji, saj je vedno del procesa socializacije. V izhodišču gre za prakticiranje osebne svobode v nesvobodni družbi, če nekoliko poenostavim. Kar je lahko zelo zapleteno, dostikrat tudi naporno, po drugi strani pa edino politično emancipatorno početje.

Performerki, plesalki in koreografinji Leja Jurišič in Teja Reba pravita: "Druga svoboda ne pomeni, da je vse mogoče, temveč da nihče ni izključen." S tem izhodiščem napovedujeta svojo avtorsko predstavo **Druga svoboda**, ki jo uprizorita kot mešanico performansa, zaigranih situacij in plesa. Ob scenografiji, dramaturgiji in kostumih Petre Veber ustvarita niz dinamičnih in raznolikih prizorov, ki ves čas štrlijo čez ustaljene okvirje teatra. Čeprav bi iz naslova predstave lahko domnevali, da avtorici v njej iščeta odgovor na vprašanja, kaj je svoboda, kako jo dosežemo, kako biti svoboden in podobno, se pravzaprav bolj zdi, da gre pri projektu predvsem za poigravanje z mejami, omejitvami in nenapisanimi zapovedmi konzervativnega načina mišljenja. Med ogledom predstave se mi je namreč odprla asociacija na vse tiste dosežke, dognanja in eksperimente moderne, ki nikoli niso doživeli širšega konsenza. V mislih imam forme in načine umetniškega izražanja, ki jim je imanentna težnja po osvoboditvi kot hkratnemu odpiranju polja samega umetniškega dejanja in polja mišljenja partikularnega v univerzalnem. Z drugimi besedami, težnja po odpravi meja med umetniškim dejanjem in »življenjem«.

Na katerih točkah predstave *Druga svoboda* prihaja do preskoka v real life? Na primer takrat, ko performerka naredi špago, pravzaprav brez posebnega razloga, pred tem pa izjavi: »Kadar lulika naredi špago, je nevarnost, da se bo prilepila na tla.« Ali pa takrat, ko se hudomušno poigra z nacionalno himno: »Žive naj vse lulike, ki hrepene dočakat dan, da koder sonce hodi, lulek iz sveta bo pregnan.« V navidezni komunikaciji s publiko prav tako pride do interno obarvane humorne situacije, ko performerki koketirata s filozofom Mladenom Dolarjem, ki naj bi sedel v publikli. Živjo, Mladen, zakaj misliš, da je Hegel rekel, da je pri dialektiki treba šteti do štiri? Saj ena-dve, ti in jaz že zadostuje! Niti Heglovo razlikovanje štirih duhovnih principov razvoja, od najmanjše stopnje svobode do največje – orientalski, grški, rimljanski in germanski – po tej intervenciji ni videti več tako resno, tudi zaradi samoironije znotraj posameznih feminističnih vložkov.

Razbijanje mita kodificiranega telesa, ki ga v kapitalizmu zatopljenega moderna vedno bolj potencira, se stopnjuje v drugi polovici predstave. Performerki se prelevita v gospo in gospo Mutt, ko se s tem priimkom popišeeta pod umetnino oziroma lužo, ki jo ustvarita s scanjem sredi odra. Uriniranje, ki zapolni manko Duchampove fontane, sploh različica ženskega uriniranja v zrak, navzgor, je ravno tista osvoboditvena gesta, ki odpravi mejo običajnega, ustaljenega in rutinskega. Urinirati navzgor, scati proti vetru in prakticirati podobne prakse kot simbolne načine odmika od civilizirane rutine, se vrniti k čutnemu, ki ga zmore telo sâmo, tudi brez vizualnih pripomočkov. Simbolika fiziološke geste golega telesa, ženskega, se ob zvočno-svetlobnem ozadju prelevi v uživaško, estetizirano, romantično izkustvo, ki odkriva tako moč kot tudi ranljivost protagonistk. Po drugi strani taista simbolika hitro razpade v posceno sceno. Razkrije se meja med dojetjem izločka kot nečesa zaželenega in nezaželenega, meja med svobodo in prepovedjo.

Ko se performerki v nadaljevanju pojavita preoblečeni v moški obleki, se postavi pod vprašaj oziroma relativizira dotedanja strukturiranost predstave. Odpre se nam nujno potreben in neizogiben pogled na absurdnost, nemoč in brezupnost situacije, morda tudi brezupnost eksistence. Mehanski gibi plesalke ob močnih zvokih tehna razkažejo dramatično zmedenost vsakdanjika, fantoma osvoboditve, ki meji na psihozo. V nenehnem balansiranju s številnimi baloni, ki se pojavijo kar od nikoder, ter vztrajnem vzdrževanju njihove napihnjenosti se odkrije ves nesmisel storilnosti, servilnosti, vsakdanjih opravil, navad, hiperaktivnosti, obveznosti, dolžnosti, dela za vsako ceno in tako dalje, pri tem pa se pravzaprav razkaže eksistenčni precep med željami, potrebami in nujo po preživetju v zahtevnih pogojih kapitalističnega izčrpavanja. Telesi na odru se pri tem postopoma slačita, v nastali zmedi tega najbolj energičnega dela predstave jima ne preostane drugega, kot da se dokončno sprostita v vsej kakofoniji zvokov, podob in strasti, nakopičenih na odru. Ali ni ravno ta sprostitev teles, ki nastopi kot edino možno olajšanje v ekstazi naporov, v precepu med ekskapizmom in queerovstvom, edina možna pot v svobodo?

Avtorici v Drugi svobodi združita nekaj motivov iz svojih prejšnjih solo in skupnih komadov, ki jih razvijata v eksperimentalnem duhu, brez odvečnega obremenjevanja z natančnim določanjem dramaturških mej predstave. V tej raznolikosti vlog, podob in transformacij zraste potencial premisleka in samopremisleka, ki zlahka steče med samim performansom. Preoblačenje je neka povezovalna nit njunih performativnih dejanj, ki po svoje odpira mnogoterost pogledov na temo predstave, za katero bi lahko rekel, da v svojem bistvu rahlja mišljenjske vzorce, temelječe na identitetni zapovedi. Strah pred svobodo se spet izkaže kot simptom zavrte seksualne oziroma politične emancipacije, ki zahteva samoorganizacijo procesa osvoboditve. V tej zvezi bi bilo najbrž vredno premisleka, kako bi lahko še bolj odprli prostor performansa, kako bi pravzaprav neposredneje naslovili mejo med publiko in izvajalci ter s tem omogočili radikalnejši prestop iz estetike odra v prostor politike kot tistega prostora, v katerega kadarkoli lahko vstopi kdorkoli, tako, da ni nihče izključen.

S fantomom svobode se je poigral Nenad J.